

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогічної та соціальної освіти
Кафедра педагогіки та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
роботи

науково-педагогічної

О. А. Кузнецова

2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПІДГОТОВКА МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ТА
ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА
Ступінь бакалавра
для всіх спеціальностей

2021 – 2022 навчальний рік

Розробник: Олексюк Оксана Євгенівна, доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

 (Олексюк О. Є.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та інклюзивної освіти

Протокол № 10 від «13» квітня 2021 року

Завідувач кафедри (Яблонський А.І.)

«26» квітня 2021 р.

Анотація

Дисципліна «Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства» є варіативною у навчальних планах студентів першого курсу і має на меті озброїти студентів компетентностями у сфері побудови сімейних стосунків.

На вивчення дисципліни відведено п'ять кредитів. Два з яких розглядають питання сімейної сумісності між подружжям, умови побудови гармонійних сімейних стосунків. Два інших кредити спрямовані на вирішення проблеми успішного виховання дітей в сім'ї. Вивчаються різні форми, методи, прийоми, стилі виховання дітей, аналізуються умови успішного виховання дитини.

Окремий кредит виділено на розгляд процесу виховання дітей, які потребують на особливу увагу (обдаровані діти, діти з порушеннями розвитку, гіперактивні діти, агресивні діти, тривожні діти, діти, що зазнали насилля тощо).

Ключові слова: сім'я, шлюб, шлюбний потенціал, життєвий цикл сім'ї, подружня сумісність, кризові явища в сім'ї, конфліктна субкультура, пренатальна педагогіка, сімейне виховання

Annotation

The discipline «Preparing young people for family life and responsible parenting» is variable in the curricula of first-year students and aims to equip students with competencies in building family relationships.

There are five credits for studying the discipline. Two of which consider the issue of family compatibility between spouses, the conditions for building harmonious family relationships. The other two credits are aimed at solving the problem of successful upbringing of children in the family. Various forms, approaches, methods, styles of education of children are studied, conditions of successful education of the child are analyzed.

A separate credit is allocated for the process of raising children in need of special attention (gifted children, children with developmental disabilities, hyperactive children, aggressive children, anxious children, children who have been abused, etc.).

Keywords: family, marriage, marital potential, family life cycle, marital compatibility, crisis phenomena in the family, conflict subculture, prenatal pedagogy, family upbringing.

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 5	Галузь знань	Варіативна
	Спеціальність	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1		<i>Рік підготовки:</i>
		1-й
Загальна кількість годин – 150		<i>Семестр</i>
		1-ий
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Ступінь бакалавр	<i>Лекції</i>
		10
3http://moodle.mdu.edu.ua/course/view.php?id=2613		<i>Практичні, семінарські</i>
		16
		<i>Лабораторні</i>
		--
		<i>Самостійна робота</i>
		124
		Вид контролю: залік

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить для денної форми навчання – 150 год. : 26 год. – аудиторна робота, 124 год. – самостійна робота (17% ~ 83%);

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета курсу «Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства»: вивчення основних теоретичних положень сімейної педагогіки; формування у студентів системного уявлення про сім'ю як середовище розвитку і виховання; розкриття сучасних наукових основ процесу сімейного виховання, його закономірностей, принципів організації, методів та засобів, особливостей; формування професійних вмінь вихователя використовувати знання педагогіки сім'ї для аналізу її виховної функції та планування і організації педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї.

Завдання курсу:

- ознайомити студентів з роллю сім'ї у розвитку дитини, правилами поведінки у сім'ї, виховання дітей;
- визначити шляхи і засоби вдосконалення й виховання певних якостей і вмінь майбутніх батьків;
- озброїти студентів знаннями про педагогіку сім'ї, роль сім'ї у розвитку і вихованні дитини та основні психолого-педагогічні засади сімейного виховання;
- сформувати у студентів певні вміння та навички консультивання батьків з питань сімейного виховання;

Передумови для вивчення дисципліни: педагогіка, дошкільна педагогіка, психологія (загальна, дитяча, педагогічна), фізіологія.

Навчальна дисципліна складається з 5 кредитів ЄКТС.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими *компетентностями:*

I. Загальнопредметні:

ЗК-1	Здатність до самостійного пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел
ЗК-2	Здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми
ЗК-3	Здатність приймати обґрунтовані рішення
ЗК-4	Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій
ЗК-5	Здатність до співпраці і взаємодії в команді
ЗК-6	Здатність приймати рішення і діяти відповідно до морально-етичних і правових норм

II. Фахові:

ФК-1	Здатність до розвитку в дітей базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).
ФК-2	Здатність до навчання дітей суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки

Очікувані результати навчання:

ПРН-1	Реалізувати сформовані вміння культури спілкування у родині та встановлювати гармонійні відносини між її членами
ПРН-2	Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей (психологів, соціальних педагогів, логопедів, учителів, лікарів, фізичних реабілітологів тощо), батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного гармонійного розвитку дітей

ПРН 3	Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне спілкування з дітьми та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками
-------	---

3. Програма навчальної дисципліни

КРЕДИТ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФЕНОМЕНУ ШЛЮБУ ТА СІМ'Ї.

Тема 1. Шлюб та його психолого-педагогічні засади. Шлюбні стосунки та шлюбний потенціал. Шлюбний вік. Психологічна сумісність партнерів. Розвиток шлюбних стосунків. Секс у шлюбі. Цивільні шлюби

Тема 2. Сім'я як соціально-психологічний та педагогічний феномен. Поняття «сім'я». Функції та структура сім'ї. Класифікація сучасної сім'ї. Роль сім'ї у становленні особистості дитини. Психологія розлучення.

КРЕДИТ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОДРУЖНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Тема 3. Основні умови подружньої сумісності. Психологія подружнього спілкування. Умови подружньої сумісності. Характерні особливості подружньої адаптації

Тема 4. Кризові явища у житті сім'ї. «Подружня втома» як кризове явище у сім'ї. «Конфліктна субкультура» у подружньому спілкуванні. Психологія подружніх конфліктів.

КРЕДИТ 3. УСВІДОМЛЕНЕ ТА ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В СІМ'Ї

Тема 5. Усвідомлене та відповідальне батьківство як психолого-педагогічна проблема. Материнська та батьківська ідентичність. Феномени батьківства і материнства як основні складові усвідомленого підходу до батьківства. Поняття батьківство. Функції усвідомленого та відповідального батьківства. Визначення показників готовності до батьківства. Нормативно-правові аспекти батьківства. Характеристика материнської ідентичності. Роль і місце матері у вихованні дитини. Характеристика батьківської ідентичності. Роль і місце батька у вихованні дитини. Батьківська та материнська модель ідентичності.

Тема 6. Пренатальна педагогіка як першооснова виховання здорової дитини. Поняття про пренатальну педагогіку, її зв'язок з психологією, етикою, медициною, філософією. Ненароджена дитина в сім'ї. Народини. Родильні звичаї українців, їх застосування в сучасній педагогіці. Вплив організації здорового способу життя сім'ї на розвиток і виховання дитини, зміцнення її здоров'я. Складові здорового способу життя сім'ї: збалансоване харчування, фізична активність, загартовування, психологічний комфорт.

КРЕДИТ 4. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Тема 7. Основні завдання та умови виховання дітей в сім'ї. Законодавство України на захисті прав дитини. Основні принципи, завдання та напрямки виховання дітей в сім'ї. Загальна стратегія сімейного виховання та відповідно до вікової періодизації розвитку дитини. Права та обов'язки батьків і дітей за законодавством України.

Тема 8. Основні форми, методи та прийоми виховання дітей в сім'ї. Стилі сімейного виховання дітей в сім'ї. Умови успішного виховання дітей в сім'ї. Поняття форми, методу, засобу та прийому виховання дитини, специфіка їх застосування. Заохочення та покарання як методи виховання дитини в сім'ї та вимоги до їх застосування. Поняття стилю сімейного виховання. Потуральний стиль виховання. Змагальний та розважливий стилі виховання. Запобігливий, контролюючий стилі виховання дітей в сім'ї. Співчутливий та гармонійний стилі виховання. Роль батьківського спілкування у вихованні дитини. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї. Умови успішного виховання.

КРЕДИТ 5. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ОСОБЛИВОЇ УВАГИ.

Тема 9. Психолого-педагогічні особливості гіперактивних та агресивних дітей. Особливості їх виховання. Поняття гіперактивного розладу з дефіцитом уваги та причини його виникнення. Ознаки та складові гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.

Діагностика гіперактивного розладу з дефіцитом уваги. Супровід гіперактивної дитини: рекомендації батькам та педагогам гіперактивних дітей.

Тема 10. Психолого-педагогічні засади виховання дітей з особливими потребами. Тривожні діти. Обдаровані діти. Методика роботи з ними. Характеристика агресії як психічного стану дитини. Види та форми агресії. Вікові особливості прояву дитячої агресивності. Психолого-педагогічна допомога при агресивних проявах в поведінці дитини. Методичні рекомендації педагогам і батькам щодо роботи з дитиною з проявами агресивної поведінки.

Тема 11. Психолого-педагогічний захист від насилля в сім'ї. Суїцид у дитячому віці як проблема сучасного суспільства. Психологічна сторона виникнення насильства. Причини насильства в сім'ї, їх наслідки для дітей. Характеристики типів насильства по відношенню до дітей. Рекомендації щодо поведінки у разі виявлення факту насилля в сім'ї. Напрями діяльності органів та закладів освіти щодо попередження насильства. Суїцид як складний соціально-психологічний феномен. Соціально-психологічна дезадаптація як основа суїцидальної поведінки. Система психологічної профілактики та корекції суїцидальної поведінки.

4. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усьо го	у тому числі				
		л	пр	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Теоретичні основи феномену шлюбу та сім'ї.						
Тема 1. Шлюб та його психолого-педагогічні засади.	15	2				13
Тема 2. Сім'я як соціально-психологічний та педагогічний феномен	15		2			13
	30	2	2			26
Кредит 2. Психолого-педагогічні засади подружньої взаємодії.						
Тема 3. Основні умови подружньої сумісності. Психологія подружнього спілкування.	15	2	2			12
Тема 4. Кризові явища у житті сім'ї.	15		2			12
	30	2	4			24
Кредит 3. Усвідомлене та відповідальне батьківство як основа гармонійного розвитку особистості дитини в сім'ї.						
Тема 5. Усвідомлене та відповідальне батьківство як психолого-педагогічна проблема. Материнська та батьківська ідентичність	15		2			13
Тема 6. Пренатальна педагогіка як першооснова виховання здорової дитини	15		2			13
	30		4			26
Кредит 4. Методичні засади сімейного виховання						
Тема 7. Основні завдання та умови виховання дітей в сім'ї. Законодавство України на захисті прав дитини.	15		2			13
Тема 8. Основні форми, методи та прийоми виховання дітей в сім'ї. Стилі сімейного виховання дітей в сім'ї. Умови успішного виховання дітей в сім'ї.	15	2	2			11
	30	2	4			24

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усьо го	у тому числі				
		л	пр	лаб	інд	ср
Кредит 5. Методичні аспекти виховання дітей різних категорій, що потребують особливої уваги.						
Тема 9. Психолого-педагогічні особливості гіперактивних та агресивних дітей. Особливості їх виховання	10		2			8
Тема 10. Психолого-педагогічні засади виховання дітей з особливими потребами. Тривожні діти. Обдаровані діти. Методика роботи з ними.	10		2			8
Тема 11. Психолого-педагогічний захист від насилля в сім'ї. Суїцид у дитячому віці як проблема сучасного суспільства.	10		2			8
	30		6			24
Усього годин:	150	6	20			124

**5. Теми лекційних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Теоретичні основи феномену шлюбу та сім'ї</i>		
1.	Шлюб та його психолого-педагогічні засади. Сім'я як соціально-психологічний та педагогічний феномен	2
<i>Кредит 2. Психолого-педагогічні засади подружньої взаємодії</i>		
2.	Основні умови подружньої сумісності. Психологія подружнього спілкування. Кризові явища у житті сім'ї.	2
<i>Кредит 3. Усвідомлене та відповідальне батьківство як основа гармонійного розвитку особистості дитини в сім'ї</i>		
<i>Кредит 4. Методичні засади сімейного виховання</i>		
3.	Основні форми, методи та прийоми виховання дітей в сім'ї. Стили сімейного виховання дітей в сім'ї. Умови успішного виховання дітей в сім'ї.	2
<i>Кредит 5. Методичні аспекти виховання дітей різних категорій, що потребують особливої уваги.</i>		
Разом:		6

**6. Теми практичних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Теоретичні основи феномену шлюбу та сім'ї</i>		
1.	Шлюб та його психолого-педагогічні засади. Сім'я як соціально-психологічний та педагогічний феномен	2
<i>Кредит 2. Психолого-педагогічні засади подружньої взаємодії</i>		
2.	Основні умови подружньої сумісності. Психологія подружнього спілкування.	2
3.	Кризові явища у житті сім'ї.	2

<i>Кредит 3. Усвідомлене та відповідальне батьківство як основа гармонійного розвитку особистості дитини в сім'ї</i>		
4.	Усвідомлене та відповідальне батьківство як психолого-педагогічна проблема. Материнська та батьківська ідентичність	2
5.	Пренатальна педагогіка як першооснова виховання здорової дитини	2
<i>Кредит 4. Методичні засади сімейного виховання</i>		
6.	Основні завдання та умови виховання дітей в сім'ї. Законодавство України на захисті прав дитини.	2
7.	Основні форми, методи та прийоми виховання дітей в сім'ї. Стили сімейного виховання дітей в сім'ї. Умови успішного виховання дітей в сім'ї.	2
<i>Кредит 5. Методичні аспекти виховання дітей різних категорій, що потребують особливої уваги.</i>		
8.	Психолого-педагогічні особливості гіперактивних та агресивних дітей. Особливості їх виховання	2
9.	Психолого-педагогічні засади виховання дітей з особливими потребами. Тривожні діти. Обдаровані діти. Методика роботи з ними.	2
10.	Психолого-педагогічний захист від насилля в сім'ї. Суїцид у дитячому віці як проблема сучасного суспільства. КР № 1	2
Разом:		20

7. Теми лабораторних занять

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Не передбачені навчальним планом</i>		

8. Самостійна робота

Денна форма навчання

№ з/п	Назва завдання	Кількість годин
1.	Самостійна робота № 1. Підготовка до практичних занять	10 год
2	Самостійна робота № 2. Написання та захист реферату	10 год
3	Самостійна робота № 3 Психологічні концепції шлюбу	10 год
4	Самостійна робота № 4. Психологічні проблеми повторного шлюбу	10 год
5	Самостійна робота № 5. Підготуйте педагогічні ситуації, які можна запропонувати батькам для вирішення на батьківських зборах.	10 год
6	Самостійна робота № 6. Насильство у родині.	10 год
7	Самостійна робота № 7. Складання комп'ютерної презентації за теоретичним матеріалом	10 год
8	Самостійна робота № 8. Інформаційне повідомлення Видатні науковці та практики про сімейне виховання	10 год
9	Самостійна робота № 9. Прочитати книгу про сімейні стосунки та виховання дитини у сім'ї	10 год
10	Самостійна робота № 10. Інформаційне повідомлення. Вивчення сім'ї як необхідна умова в організації психолого-педагогічної допомоги батькам і дітям. Сучасні методики вивчення сім'ї.	14 год

11	Самостійна робота № 11. Підготувати аналіз фільму про сімейні стосунки та виховання дитини. Фільм Історія кохання	10 год
12	Самостійна робота № 12. Підготовка та написання контрольної роботи	10 год
	Разом	124 год

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентами навчального матеріалу у вільний від аудиторних навчальних занять час.

До основних форм самостійної роботи студентів при вивченні курсу слід віднести:

- опрацювання лекційного матеріалу та додаткове самостійне вивчення теоретичного матеріалу по підручниках та навчальних посібниках;
- вивчення окремих питань курсу;
- підготовку до семінарських та практичних занять і виконання позааудиторних завдань;
- використання комп'ютерної техніки для психологічної діагностики психологічних особливостей особистості та математичної обробки отриманих результатів;
- систематизацію вивченого матеріалу курсу перед модульним контролем.

Засвоєний у процесі самостійної роботи навчальний матеріал виноситься на поточний контроль.

Самостійна робота № 1.

“Підготовка до практичних занять”

Мета: опрацювання питань теми практичного заняття, що могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Завдання: за змістом лекції та додатковою літературою підготувати виступи на практичному занятті.

Зміст письмового звіту: законспектувати основні тези виступу на практичному занятті.

Зміст усного звіту: виступ на практичному занятті.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- 1) Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- 2) Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- 3) Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- 4) Прочитайте ці розділи.
- 5) Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- 6) Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- 7) Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- 8) Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- 9) Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- 10) Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши

на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Самостійна робота № 2.

«Написання та захист реферату з обраної тематики за запропонованим переліком»

Мета: передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату

Завдання: студент повинен ознайомитися з переліком поданих на практичне заняття тем рефератів і обрати одну з них.

Зміст письмового звіту: за вимогами, що подані вище, підготувати реферат.

Зміст усного звіту: виступити перед студентами академічної групи на практичному занятті з темою реферату.

Підготовка рефератів передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки.

- 1) Ознайомтеся з вимогами до реферату.
- 2) Підберіть літературу, у якій розкривається тема реферату. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- 3) Складіть план реферату.
- 4) Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- 5) Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- 6) Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- 7) Оформіть реферат відповідно до вимог.
- 8) На основі реферату підготуйте усну доповідь на практичне заняття.

Виконання, оформлення та захист реферативної роботи здійснюється студентом в індивідуальному порядку відповідно до методичних рекомендацій.

Реферат повинен містити:

- Титульну сторінку (із вказаною темою, прізвищем автора, назвою інституту, дисципліною, прізвищем викладача, роком);
- Зміст реферату;
- Вступ (актуальність теми);
- Основну частину;
- Висновки;
- Список використаних джерел (автор, назва книги чи статті (в останньому випадку – назву журналу, його рік і номер), місце і рік видання)).

Обсяг реферату: 10-15 сторінок друкованого тексту (формат А4). У рефераті потрібно розкрити суть проблеми, дати визначення основних понять, огляд стану проблеми і основних підходів до її вивчення.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Особливості виховання в українській родині.
2. Родинні зв'язки у сім'ї.
3. Основа авторитету батька й матері.
4. Традиції виховання хлопчика та дівчинки в українській родині.
5. Погляди на сімейне виховання Ж.-Ж. Руссо.
6. Материнська школа Я. А. Коменського.
7. Погляди на сімейне виховання К. Д. Ушинського.
8. Система родинного виховання за Г. Ващенком.
9. А.С. Макаренко про проблему змісту виховання в сім'ї.
10. Батьківська педагогіка В.О. Сухомлинського як основа сучасної теорії та практики сімейного виховання.

11. Система сімейного виховання у сім'ї Нікітіних.
12. Формування стосунків між батьками та дітьми.
13. Як ми спілкуємося в сім'ї.
14. Батькам — про дитячі страхи.
15. Негативний вплив на дітей вживання алкоголю батьками.
16. Про стосунки з старшими дітьми (дитина серед дітей).
17. Розвиток емоцій і почуттів у дітей.
18. Виховання дитини в родині, яка складається з кількох поколінь.
19. Як зайти ключик до серця дитини.
20. Чому батьки не розуміють дітей?
21. Ні — насильству над дітьми.
22. Організація вільного часу в родині.
23. Спільні прогулянки батьків і дітей.
24. Значення єдності вимог до дитини з боку суспільного навчального закладу і родини.
25. Як організувати день дитини вдома.
26. Як святкувати день народження дитини.
27. Посієш звичку — пожнеш характер (про роботу щодо позбавлення негативних звичок у дітей).
28. Валеологічне виховання дітей у сім'ї.
29. Шляхи залучення старших дошкільників до домашньої праці.
30. Грайтеся разом з дітьми.
31. Як виховувати у дитини художній смак.
32. Співи в житті маленької дитини і підбір пісень для дітей.
33. Які іграшки та книги купувати дитині.
34. Як організувати домашні вечори для дітей.
35. Статеворольове виховання у сім'ї.
36. Бюджет сім'ї і залучення дітей до ведення домашнього господарства.
37. Виявлення і розвиток у дітей творчих задатків.
38. Про використання в сім'ї телевізора та комп'ютера для дітей.
39. Розумове виховання дітей вдома.
40. Навчіть дитину міркувати й спілкуватися.
41. Система загартувальних заходів — основа фізичного виховання дітей

Самостійна робота № 3. Історичний нарис становлення інституту сім'ї

Форма звітності: **конспект**

ПЛАН

1. Для самостійного вивчення питання «Історичний нарис становлення інституту сім'ї» ознайомтесь з матеріалом наступних джерел: Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, 2000. – С. 20-32; Психология семейных отношений с основами семейного консультирования : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / под ред. Е.Г. Силаевой : – 2-е изд-е, стереотип. – М. : Академия, 2004. – С. 4-12; Психология семейных отношений: конспект лекций / сост. С.А. Векилова. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – С. 8-13.
2. Визначити головні аспекти історичного розвитку сім'ї як соціального інституту.
3. Складіть конспект.

Література

1. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, 2000. – 512 с.
2. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкий В. Психология и психотерапия семьи. - 2-е изд., расшир. и доп. - СПб.: Питер, 2000. - 656 с.

3. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. - 2-е вид. - К.: Веселка, 1998. - 214с.
4. Семья в кризисном обществе / Под ред. М.С. Мацковского, Е.Ф. Фотеевой. - М.: Ин-т социологии РАН, 1993. - 96 с.
5. Психологічна допомога сім'ї: Посібник / За ред. З.Г. Кісарчук. - К.: Вид-во ін-ту соціології НАН України, 1998.
6. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навчальний посібник.-Х.:Фоліо, 1996.237с.
7. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2001. - 96 с.
8. Основы психологии семьи и семейного консультирования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. - 328 с.
9. Целуйко В.М. Психологические проблемы современной семьи / В.М. Целуйко. - Екатеринбург: У-Фактор, 2007. - 496 с.

Самостійна робота № 4. Психологічні концепції шлюбу

Форма звітності: розгорнутий план-конспект

ПЛАН

1. Для самостійного вивчення питання «Психологічні концепції шлюбу» ознайомтесь з матеріалом наступних джерел: Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. - М.: Апрель-Пресс, 2000. - С. 45-48; Психология семейных отношений с основами семейного консультирования : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / под ред. Е.Г. Силаевой : - 2-е изд-е, стереотип. - М. : Академия, 2004. - С. 20-23; Психология семейных отношений: конспект лекций / сост. С.А. Векилова. - М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. - С. 61-67.
2. Визначити різні трактування поняття «шлюб».
3. Визначити сутність психологічної концепції шлюбу К. Хорні.
4. Визначити сутність психоаналітичної концепції шлюбу К.Юнга.
5. Визначити сутність гуманістичної концепції шлюбу К. Роджерса.
6. Складіть розгорнутий план-конспект.

Література

1. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. - М.: Апрель-Пресс, 2000. - 512 с.
2. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкий В. Психология и психотерапия семьи. - 2-е изд., расшир. и доп. - СПб.: Питер, 2000. - 656 с.
3. Психология семейных отношений: конспект лекций / сост. С.А. Векилова. - М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. - 127 с.
4. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. - 2-е вид. - К.: Веселка, 1998. - 214с.
5. Семья в кризисном обществе / Под ред. М.С. Мацковского, Е.Ф. Фотеевой. - М.: Ин-т социологии РАН, 1993. - 96 с.
6. Психологічна допомога сім'ї: Посібник / За ред. З.Г. Кісарчук. - К.: Вид-во ін-ту соціології НАН України, 1998.
7. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навчальний посібник.-Х.:Фоліо, 1996.237с.
8. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2001. - 96 с.
9. Основы психологии семьи и семейного консультирования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. - 328 с.
10. Целуйко В.М. Психологические проблемы современной семьи / В.М. Целуйко. - Екатеринбург: У-Фактор, 2007. - 496 с.

Самостійна робота № 5. Психологічні проблеми повторного шлюбу

Форма звітності: рекомендації

ПЛАН

1. Для самостійного вивчення питання «Психологічні проблеми повторного шлюбу» ознайомтесь з матеріалом наступних джерел: Целуйко В.М. Психологические проблемы современной семьи / В.М. Целуйко. – Екатеринбург: У-Фактор, 2007. – С. 239-264; Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, 2000. – С. 223-245; Психология семейных отношений с основами семейного консультирования : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / под ред. Е.Г. Силаевой : – 2-е изд-е, стереотип. – М. : Академия, 2004. – С. 50-65; Психология семейных отношений: конспект лекций / сост. С.А. Векилова. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – С. 81-86; Основы психологии семьи и семейного консультирования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – С. 226-230.
2. Визначити види повторних шлюбів.
3. Розробити психологічні рекомендації для чоловіків та жінок з організації сімейних стосунків у повторному шлюбі.

Література

1. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, 2000. – 512 с.
2. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкий В. Психология и психотерапия семьи. - 2-е изд., расшир. и доп. - СПб.: Питер, 2000. - 656 с.
3. Психология семейных отношений: конспект лекций / сост. С.А. Векилова. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – 127 с.
4. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. - 2-е вид. - К.: Веселка, 1998. - 214с.
5. Семья в кризисном обществе / Под ред. М.С. Мацковского, Е.Ф. Фотеевой. - М.: Ин-т социологии РАН, 1993. - 96 с.
6. Психологічна допомога сім'ї: Посібник / За ред. З.Г. Кісарчук. - К.: Вид-во ін-ту соціології НАН України, 1998.
7. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навчальний посібник.-Х.:Фоліо, 1996.237с.
8. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. - К.: МАУПІ, 2001. - 96 с.
9. Основы психологии семьи и семейного консультирования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 328 с.
10. Целуйко В.М. Психологические проблемы современной семьи / В.М. Целуйко. – Екатеринбург: У-Фактор, 2007. – 496 с.
11. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. -СПб.: Питер, 2000. - 528 с.
12. Головаха Е.И. Психология человеческого взаимопонимания. -К.: Политиздат Украины, 1989.- 189 с.
13. Гребенников И.В. Основы семейной жизни. - М.: Просвещение, 1991. - 158 с.
14. Добрович АБ. Кто в семье психотерапевт. - М.: Знание, 1985. - 80 с.
15. Ковалев С.В. Психология современной семьи. - М.: Просвещение, 1988. - 208 с.
16. Смахов В.А. Опыт психологической диагностики и коррекции конфликтного общения в семье // Вопросы психологии, 1985. - № 4.

Самостійна робота № 6. Насильство у родині

Форма звітності: міні-лекція

ПЛАН

1. Для самостійного вивчення питання «Насильство у родині» ознайомтесь з матеріалом наступних джерел: Целуйко В.М. Психологические проблемы современной семьи / В.М. Целуйко. – Екатеринбург: У-Фактор, 2007. – С. 418-472; Основы психологии семьи и семейного консультирования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – С. 207-224; Синягина Н.Ю. Психолого-педагогическая коррекция

детско-родительских отношений / Наталья Юрьевна Синягина. – М. : ВЛАДОС, 2005. – С. 7-33; 78-85.

2. Скласти план лекції та висвітлити у змісті наступні питання:
 - статистика з проблематики;
 - види насильства у родині;
 - наслідки жорстокого поводження з дитиною;
 - психологічна допомога жертвам насильства у сім'ї.
3. Скласти міні-лекцію.

Література

1. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, 2000. – 512 с.
2. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкий В. Психология и психотерапия семьи. - 2-е изд., расшир. и доп. - СПб.: Питер, 2000. - 656 с.
3. Психология семейных отношений: конспект лекций / сост. С.А. Векилова. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – 127 с.
4. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. - 2-е вид. - К.: Веселка, 1998. - 214с.
5. Семья в кризисном обществе / Под ред. М.С. Мацковского, Е.Ф. Фотеевой. - М.: Ин-т социологии РАН, 1993. - 96 с.
6. Психологічна допомога сім'ї: Посібник / За ред. З.Г. Кісарчук. - К.: Вид-во ін-ту соціології НАН України, 1998.
7. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навчальний посібник.-Х.:Фоліо, 1996.237с.
8. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2001. - 96 с.
9. Основы психологии семьи и семейного консультирования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 328 с.
10. Целуйко В.М. Психологические проблемы современной семьи / В.М. Целуйко. – Екатеринбург: У-Фактор, 2007. – 496 с.
11. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. -СПб.: Питер, 2000. - 528 с.
12. Головаха Е.И. Психология человеческого взаимопонимания. -К.: Политиздат Украины, 1989.- 189 с.
13. Гребенников И.В. Основы семейной жизни. - М.: Просвещение, 1991. - 158 с.
14. Добрович АБ. Кто в семье психотерапевт. - М.: Знание, 1985. - 80 с.
15. Ковалев С.В. Психология современной семьи. - М.: Просвещение, 1988. - 208 с.
16. Смехов В.А. Опыт психологической диагностики и коррекции конфликтного общения в семье // Вопросы психологии, 1985. - № 4.
17. Батька не обирають ... (Проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні). - К.: А.Л.Д., 1997. - 144 с.
18. Семья в психологической консультации: Опыт и проблемы психологического консультирования / Под ред. А.А. Бодалева., В.В. Столина. - М.: Педагогика, 1998. - 254 с.
19. Степанов В.Г. Психология трудных школьников: Учебное пособие для учителей и родителей. - М.: Издательский центр «Академия», 1998. - 320 с.
20. Торохтий В.С. Психологическое здоровье семьи и пути его изучения: Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитаци-онной работы. - 1996 - № 3, 4, 1997. - № 2, 1998. - № 3.

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

№ з/п	Назва завдання	Кількість годин
1	Повідомлення за обраною темою з навчальних та навчально-методичних посібників	14 год

2	Аналіз прочитаної книги з тематики спецкурсу	10 год
3	Складання тесту/кросворду за теоретичним матеріалом лекції	10 год
	Разом	34

10. Методи навчання

В процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються:

1. Теоретико-інформаційні методи навчання:

- ✓ усне логічне цілісне викладення навчального матеріалу (лекція),
- ✓ діалогічно побудоване усне викладення (бесіда),
- ✓ пояснення, демонстрація.

2. Практико-операційні методи навчання (практичні роботи):

- ✓ вправи,
- ✓ рішення завдань.
- ✓ пошуково-творчі методи навчання (семінарські заняття):
- ✓ аналіз конкретних ситуацій (проблемних, звичайних, нетипових);
- ✓ групове обговорення питання;
- ✓ дискусії.

4. Методи самостійної роботи студентів:

- ✓ читання (робота з підручником й іншими учбово-методичними посібниками);
- ✓ конспектування,
- ✓ рішення завдань і проблемних ситуацій;
- ✓ творчі завдання.

11. Методи контролю

З метою підвищення мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності використовуються наступні заходи поточного контролю рівня знань:

- усні відповіді на семінарських та практичних заняттях;
- тестові форми контролю для визначення рівня залишкових знань;
- письмове оформлення індивідуально-навчальних завдань;
- усний захист індивідуально-навчальних робіт.

Контроль рівня знань здійснюється за допомогою контрольної роботи та тестових завдань різного рівня складності.

Семестровий залік проводиться в формі тестового випробування.

Питання до заліку зі спецкурсу Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства»

1. Шлюбні стосунки та шлюбний потенціал.
2. Шлюбний вік. Психологічна сумісність партнерів
3. Розвиток шлюбних стосунків. Секс у шлюбі
4. Цивільні шлюби
5. Розлучення
6. Поняття «сім'я».
7. Функції та структура сім'ї.
8. Класифікація сучасної сім'ї
9. Роль сім'ї у становленні особистості дитини
10. Умови подружньої сумісності.
11. Характерні особливості подружньої адаптації
12. «Подружжя втома» як кризове явище у сім'ї

13. «Конфліктна субкультура» у подружньому спілкуванні
14. Психологія подружніх конфліктів
15. Відповідальне та усвідомлене батьківство як наукова проблема
16. Історичні аспекти формування батьківства
17. Відповідальне та усвідомлене батьківство як наукова проблема
18. Історичні аспекти формування батьківства
19. Готовність до батьківства: критерії
20. Готовність до батьківства: рівні.
21. Готовність до батьківства: фактори.
22. Готовність до батьківства: стратегії реалізації.
23. Компоненти розвинутої форми батьківства: Батьківські цінності.
24. Компоненти розвинутої форми батьківства: Установки й очікування.
25. Компоненти розвинутої форми батьківства: Батьківські ставлення.
26. Компоненти розвинутої форми батьківства: Батьківські почуття.
27. Компоненти розвинутої форми батьківства: Батьківські позиції.
28. Компоненти розвинутої форми батьківства: Батьківська відповідальність.
29. Компоненти розвинутої форми батьківства: Стиль сімейного виховання.
30. Система факторів, що визначають батьківство: Макросистема, або рівень суспільних впливів; Мезосистема, чи рівень впливу батьківської сім'ї;
31. Система факторів, що визначають батьківство: Мікросистема, або рівень власної сім'ї; Індивідуальний, або рівень конкретної особистості.
32. Основні навички усвідомленого батьківства
33. Основні навички усвідомленого батьківства
34. Поняття стилю сімейного виховання.
35. Потуральний стиль виховання дітей в сім'ї
36. Змагальний стиль виховання дітей в сім'ї
37. Розважливий стиль виховання дітей в сім'ї
38. Запобігливий стиль виховання дітей в сім'ї
39. Контролюючий стиль виховання дітей в сім'ї
40. Співчутливий стиль виховання дітей в сім'ї
41. Гармонійний стиль виховання дітей в сім'ї
42. Батьківське спілкування: основні поняття.
43. Батьківське спілкування: функції
44. Батьківське спілкування: компоненти
45. Культура батьківського спілкування
46. Типи батьківського спілкування: «Прийняття – нехтування»
47. Типи батьківського спілкування: «Симбіоз»
48. Типи батьківського спілкування: «Авторитарна гіперсоціалізація»
49. Типи батьківського спілкування: «Кооперація»
50. Види фальшивого авторитету батьків в сім'ї: придушення, віддалі, чванства.
51. Види фальшивого авторитету батьків в сім'ї: педантизму, резонерства.
52. Види фальшивого авторитету батьків в сім'ї: любові, доброти.
53. Види фальшивого авторитету батьків в сім'ї: дружби, підкупу.
54. Принципи створення батьківського авторитету
55. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї за В. Гарбузовим.
56. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї за А. Лічко і Е. Ейдемільерем: гіпопротекція, домінуюча гіперпротекція
57. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї за А. Лічко і Е. Ейдемільерем: потураюча гіперпротекція, емоційне відкидання
58. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї за А. Лічко і Е. Ейдемільерем: жорстокі взаємостосунки, підвищена моральна відповідальність.

59. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї за В.І. Приходько: «Зовнішньо спокійна сім'я», «Вулканічна сім'я», «Сім'я санаторій».
60. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї за В.І. Приходько: «Сім'я кругова оборона», «Сім'я-театр», «Сім'я третій зайвий».
61. Типи неправильного виховання дітей в сім'ї за В.І. Приходько: «Сім'я з кумиром», «Сім'я маскарад».
62. Основні педагогічні умови ефективності спілкування батьків з дітьми.
63. Типові правила, дотримання яких сприяє ефективності батьківського спілкування
64. Умови успішного виховання дітей в сім'ї
65. Феномени батьківства і материнства, як основні складові усвідомленого підходу до батьківства
66. Характеристика батьківської ідентичності. Роль і місце батька у вихованні дитини
67. Характеристика материнської ідентичності. Роль і місце матері у вихованні дитини
68. Характеристика методу заохочення як одного із основних методів сімейного виховання
69. Характеристика методу покарання як одного із основних методів сімейного виховання
70. Стратегії виховання відповідно до вікової періодизації розвитку дитини
71. Методи сімейного виховання і специфіка їх застосування.
72. Засоби сімейного виховання і специфіка їх застосування
73. Батьківська та материнська модель ідентичності

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					КР 1	залік	Накопичувальні бали/ Сума
КР1	КР2	КР3	КР4	КР5	50		500
90	90	90	90	90			

13. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс.
2. Робоча програма навчальної дисципліни,
3. Навчальна програма навчальної дисципліни
4. Навчально-методичний комплекс з дисципліни
5. Олексюк О.Є. Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства. Навчальний посібник для студентів
6. Олексюк О. Є. Сімейна педагогіка. Навчальний посібник.
7. Ілюстративні матеріали

14. Рекомендована література

1. Балущок В.Г. Обряди ініціацій українців та давніх слов'ян / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України. – Львів, Нью-Йорк: Коць, 1999. – 215 с.
2. Кравець В. П. Психологія сімейного життя: Навчальний посібник. Тернопіль, 1995. 696 с. К. - ІЗМН, 1997. - 392 с.
3. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання: Навч. посіб. К.: НАУ, 2008. – 160 с.
4. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення / За ред. проф. А.Й. Капської. К.: ДЦССМ, 2003. 184 с.
5. Олексюк О.Є. Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства. Навчальний посібник для студентів. / О.Є. Олексюк. – Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2016 р. – 332 с.

6. Олексюк О. Є. Сімейна педагогіка. Навчальний посібник. / Автор-упорядник Олексюк О.Є. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. – 248 с.
7. Павленко В.М., Таглін С.О. Етнопсихологія: Навч.посібник. – К.: Сфера, 1999. – 408 с.
8. Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства. Навчальний посібник для студентів. /Автор-упорядник Олексюк О.Є. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського. 2016. 332 с.
9. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку: Навчально-методичний посібник / Укл. М.А.Машовець. – К.: Логос, 2000. – 128 с.
10. Психологія сім'ї : навчальний посібник /Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. та ін.; за заг. ред. В.М. Поліщука. Суми,2009. 282 с.
11. Радчук Г.К., Тіунова О.В. Сімейне виховання. Освітній тренінг для батьків: навчально-методичний посібник. Тернопіль Навч. книга. Богдан, 2010. 120с.
12. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія і педагогіка сімейного спілкування: навчальний посібник. Київ,1998. 214 с.
13. Соціальна педагогіка / За ред. А.Й. Капської. К.: КДЦССМ, 2000.
14. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 286 с.

Допоміжна

1. Бондаровська В. та ін. Школа для батьків / В. Бондаровська, К. Бабенко, О. Возіянова та ін., ТОВ "Батискаф". К. 2003. 320 с.
2. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96 с.
3. Браун-Галковська Марія Домашня психологія: Подружжя, діти, родина / Пер. з польськ. З.Городенчук. Львів: Свічадо, 2000. 176 с.
4. Воскресенська О. В. Вплив батьків на конкурентні відносини сиблінгів Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки : наук. журн. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси: Вид-во Черкас. нац. ун-т 2008 149- 151
5. Вінтергофф, М. Маленьким тиранам — ні! або Чому самого лише виховання недостатньо : як знайти вихід / М. Вінтергофф . К. : Темпора, 2011
6. Вінтергофф М. Чому наші діти стають тиранами, або Загублене дитинство / М. Вінтергофф ; пер. С. Матіяш. К. : Темпора, 2011. 176 с.
7. Добсон Дж. Не бойтесь быть строгими. Советы родителям. М., 1996.
8. Добсон Дж. Непослушный ребенок. 4 изд. Пер. с англ. СПб: Мир, 1998. 224 с.
9. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. К.: Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ), 2002. 318 с.
10. Коваль Л.Г. Постовий В.Г. Сучасна сім'я та її педагогіка / В.Г. Постовий. К., 1994.
11. Романчук О. Дорога любові. Львів: Свічадо, 2001. 128 с.
12. Сатир В. Как строить себя и свою семью: Пер с англ.:М, 1992. 192 с.
13. Соціальна педагогіка: навчальний посібник / За ред. А.Й. Капської. К., 2000. 264 с.
14. Соціальна педагогіка. Навчально-методичний комплекс / За ред. А.Й. Капської. К., ДЦССМ, 2003. 338 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.info-library.com.ua/books-book-113.html>
2. мережі «Інтернет» корисні сайти
3. www.mon.gov.ua
4. електронні бібліотеки;
5. бібліотеки університету;